

ԱԼԻ ԲԱԲԱՆ Ե ՔԱՌԱՍԻՆՆ
ԱԿԱԶԱԿՆԵՐԸ

892.74

Ա-31

2011-00

892710
E-31

U. L. D. P. U. B. U. L.

004 272

ՔԱՌԱՅԱՐԱՆԻ ԱՎԱԶՆԱԿԱՆԵՐԸ

Բ/Լ

ԱՐԶԱՐԱՆԻ ԱՆՈՒՄ

ՅԱՆՈՒՄ ԵՄԵՐԱՆԻ

ՅԱՆՈՒՄ ԵՄԵՐԱՆԻ

ՀԱՅԿԱՆԻ
ՀԱՅԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱՆԻ
ՀԱՅԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱՆԻ ՀԱՅԿԱՆԻ

2011-07

892.75
Ա-31

Ա Լ Ի Բ Ա Բ Ա Ն

ՅԵՎ 354

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ԱՎԱԶԱԿՆԵՐԸ

ՔԼ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԵՔՅԱԹ

Ռուս. բարձր. Տ. ԽՈԶԱՅԱՆ

Նկարները Լ. ՖԵՅՆԲԵՐԳԻ

278
P.S

ՊԵՏՅՐԱՏ

ՀԼԿՅԵՄ ԿԿ ԿԻՑ ՄԱՆԿԱՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1938

Շատ վաղուց, մի ժամանակ, պարսկական մի քաղաքում ապրում էին յերկու յեղբայր՝ Ղասիմը և Ալի-Բարան։ Յերբ նրանց հայրը մեռավ, նրանք բաժանեցին նրա թողած դրամը, և Ղասիմն սկսեց շուկայում թանկագին գործվածքներ ու մետաքսե խալաթներ վաճառել։ Նա կարողանում էր գտնել իր ապրանքը և գնորդներ հրապուրել, և նրա խանութում միշտ մեծ բազմութուն էր հավաքվում։ Ղասիմն ավելի ու ավելի յեր հարստանում և յերբ շատ դրամ կուտակեց, ամուսնացավ գլխավոր գատավորի աղջկա հետ, վորի տնունը քաթմա յեր։

Իսկ Ալի-Բարան առևտուր անել ու դրամ վաստակել չէր կարողանում և ամուսնացած էր Զեյնաբ անունով մի չքավոր աղջկա հետ։ Նրանք չուտով ծախսեցին զրեթե այն բոլորը, ինչ ունեյին և մի անգամ Զեյնաբըն ասաց.

— Լսի՛ր, Ալի-Բարա, չուտով մենք ուտելու վրինչ չենք ունենա։ Դու պետք է մի բան մտածես, թե չե մենք քաղցից կմեռնենք։

— Լավ, — պատասխանեց Ալի-Բարան, — յես կմտածեմ, թե ինչ անենք։

Նա դուրս յեկավ պարտեզ, նստեց ծառի տակ և սկսեց մտածել: Յերկար մտածեց Ալի-Ֆաբան և, վերջապես, ճարը դտավ: Նա վերցրեց իր մոտ մնացած դրամը, գնաց շուկա և գնեց յերկու եչ, մի կացին և մի պարան:

Իսկ մյուս առավոտը գնաց քաղաքից դուրս գտնելով ող խիտ անտառով պատած բարձր սարը և ամբողջ ուր փայտ եր կտրում: Յերեկոյան Ալի-Ֆաբան փայտը կապեց, բարձեց իր եչերին և վերադարձավ քաղաք: Նա շուկայում փայտը վաճառեց և գնեց հաց, միս ու կանաչեղեն:

Այդ որվանից ամեն առավոտ Ալի-Ֆաբան գնում էր սարը, մինչև յերեկո փայտ եր կտրում, ապա շուկայում վաճառում և իր ու Զեյնաբի համար գնում էր հաց ու միս: Յեվ ահա մի անգամ նա կանգնած եր մի բարձր ծառի տակ, պատրաստվում էր կտրելու, հանկարծ նկատեց, վոր ճանապարհի վրա փոշի բարձրացավ մինչև յերկինք: Իսկ յերբ փոշին ցրվեց, Ալի-Ֆաբան տեսավ, վոր ուղիղ դեպի իրեն ե արշավում զրահներ հագած ձիավորների մի ջուկատ, նրանց թամբերին նիզակներ եյին կապված, իսկ գոտիներում փայլում եյին յերկար սուր թրեր: Առջևից, բարձր, սպիտակ ձիով արշավում եր սև մորուքով միաչքանի մի մարդ:

Ալի-Ֆաբան շատ վախեցավ: Նա արագ բարձրացավ ծառի կատարը և թագնվեց ճյուղերի մեջ: Իսկ ձիավորները մոտեցան այն տեղին, վորտեղ նա հենց նոր կանգնած եր և իջան ցած: Նրանցից ամեն մեկը թամբից արձակեց մի ծանր սլարկ և շարակեց, ապա նրանք շարք կանգնեցին, սպասելով, թե ինչ կհրամայի միաչքանին՝ իրենց առաջնորդը:

«Այս ի՞նչ մարդիկ են և ի՞նչ կա նրանց պարկերի մեջ — մտածեց Ալի-Ֆաբան: — Հավանորեն սրանք գողեր և ավազակներ են»:

Նա հաշվեց մարդկանց և դուրս յեկավ, վոր նրանք ուղիղ քառասուն հոգի յեն, բացի առաջնորդից: Առաջնորդը անցավ իր մարդկանց գլուխը և առաջնոր-

դեց նրանց դեպի բարձր ժայռը, վոր պողպատից փոքրիկ դուռ ուներ: Նա այնպես եր պատած խոտերով և փշերով, վոր գրեթե չեր յերևում: Առաջնորդը կանգնեց դռան առաջ և բարձր բացականչեց.

— Սիմսիմ*), դուռը բաց:

Յեվ հանկարծ ժայռի դուռը բացվեց, առաջնորդը ներս մտավ, իսկ նրա հետևից ներս մտան նրա մարդիկ և դուռը նորից նրանց հետևից փակվեց: «Այ քեզ հըրաչք — մտածեց Ալի-Ֆաբան: — Սիմսիմը հո փոքրիկ բույս ե: Յես գիտեմ, վոր նրանից յուղ են հանում, բայց յես չգիտեյի, վոր նա կարող ե դուռը բացել:

Ալի-Ֆաբան մեծ ցանկություն զգաց մոտիկից նախելու կախարդական դռանը, բայց ավազակներից նա այնպես եր վախենում, վոր չհամարձակվեց ծառից իջնել:

Անցավ մի փոքր ժամանակ և հանկարծ դուռը բացվեց ու քառասուն ավազակները դուրս յեկան դատարկ պարկերով: Միաչքանի առաջնորդը գնում եր առաջից: Ավազակները թամբերին կապեցին դատարկ պարկերը, հեծան ձիերը և հեռացան:

Այն ժամանակ Ալի-Ֆաբան, վոր ծառի վրա կուշ յեկած նստելուց արդեն հոգնել եր, շտապով ցած իջավ և վազեց դեպի ժայռը: «Իսկ ի՞նչ կլինի, յեթե յես ել ասեմ՝ Սիմսիմ, դուռը բաց, — մտածեց նա: Դուռը կբացվի՞ արդյոք: Փորձեմ»:

Նա գինվեց արիությամբ, լիաթոք ող ներշնչեց և բարձրաձայն կանչեց.

— Սիմսիմ, դուռը բաց:

Յեվ իսկույն դուռը հետ գնաց նրա առջև ու բացվեց մի մեծ քարայրի մուտք: Ալի-Ֆաբան ներս մտավ և հենց նա անցավ չեմքից, դուռը նորից նրա յետևից փակվեց: Ալի-Ֆաբան մի քիչ սարսափ զգաց. իսկ յեթե հանկարծ դուռը չբացվի և չկարողանա դուրս գալ:

*) Սիմսիմը մի տեսակ բույս ե, վորի սերմերից յուղ են հանում:

Այնուամենայնիվ նա առաջ դնաց, զարմանքով նայե-
լով չորս կողմը:

Նա տեսավ, վոր ինքը գտնվում է մի մեծ սենյա-
կում, վորի պատերի մոտ դրված են բազմաթիվ փոք-
րիկ սեղաններ, վրաները՝ վոսկե ափսեներ արծաթե
կափարիչներով: Ալի-Բարան կերակրի անուշ հոտ
զգաց և հիշեց, վոր առավոտվանից վոչինչ չի կերել:
Նա մոտեցավ սեղաններից մեկին, վերցրեց ափսեների
կափարիչները և նրա բերանի ջուրը դնաց: Ինչ ուտե-
լիքներ կուզես ափսեների մեջ կային. տապակած հա-
վեր, փլավ, մուրարով թխվածքներ, հալվա, խնձոր-
ներ, և ուրիշ շատ տեսակ համեղ ուտելիքներ:

Ալի-Բարան հափշտակեց հավը և մի ակնթարթում
կերավ: Հետո ուզեց փլավ ուտել և այն ել վերջացնե-
լով՝ հալվա վերցրեց, բայց այլևս վոչ մի կտոր չկա-
րողացավ ուտել, այն աստիճան կշտացել էր: Հանգրս-
տանալով միքիչ, նա նայեց չորընդ և մի մուտք նկա-
տեց դեպի մյուս սենյակը: Ալի-Բարան մտավ այնտեղ
և աչքերը կիցեց: Այնքան շատ վոսկի և թանգարժեք
իրեր կային այնտեղ, վոր ամբողջ սենյակը փայլում
ու չողչողում էր: Վոսկի դինարները և արծաթե դիր-
խեմները*) կույտերով թափված եյին, ուղղակի դետ-
նին, ինչպես խիճը ծովափին: Թանկագին ամանները՝
դավաթներ, մատուցարաններ, ափսեներ՝ նախշված
թանկագին քարերով՝ դրված եյին բոլոր անկյուննե-
րում: Չինական, հնդկական, յեզիպտական մետաքսի
և գործվածքների հակերն ընկած եյին սենյակի մեջ:
Պատերին կախված եյին սուր թրեր և յերկար նիզակ-
ներ, վորը կրավականանաւր ամբողջ մի բանակի:

Ալի-Բարայի աչքերը չլացան և նա չգիտեր ինչից
սկսել: Մեկ մետաքսե կարմիր խալաթն էր փորձում,
մեկ վերցնում էր վոսկե մատուցարանը և նայում մե-
ջը հայելու պես, մեկ մի ափ դրամ էր վերցնում և ա-

Ալի-Բարայի աչքերը չլացան...

*) Դինաթը մոտավորապես հինգ ուրբլու հավասար դրամ է,
դիրեխմը դինարսի քսաներորդ մասն :

պս գցում: Վերջապես նա մի քիչ հանգստացավ և ա-
սաց ինքն իրեն. — Այս դրամը և թանկարժեք իրերը,
հավանորեն, կողոպտված են և այստեղ են բերել հենց
նոր այստեղ յեղած ավազակները: Այս հարստությու-
նը նրանց է պատկանում և յեթե յես ինձ համար վոս-
կի վերցնեմ, դրանով վոչ մի վատ բան չի լինի:
Վոսկին այստեղ այնքան շատ է, վոր անհնար է հաշ-
վել: Ալի-Բաբան հավաքեց խալաթի փեշերը և չոքե-
լով սկսեց վոսկի հավաքել: Նա քարայրում յերկու
դատարկ պարկ դտավ, լցրեց դինարներով, քարչ տը-
վեց դռան մոտ և կանչեց՝

— Սիմսիմ, դուռը բաց: Դուռն անմիջապես բաց-
վեց: Ալի-Բաբան դուրս յեկավ քարայրից և դուռը նրա
հետևից փակվեց: Փշիչոտ թիփերն ու ճյուղերը միա-
հյուսվեցին ու ծածկեցին դուռը: Ալի-Բաբայի եղերն
արածում էին բացատում: Ալի-Բաբան վոսկով պար-
կերը բռնեց նրանց, ծածկեց փայտերով և գնաց
տուն: Յերբ նա տուն դարձավ, արդեն գիշեր էր և
Չեյնարը դարպասի մոտ անհանգիստ նրան էր սպա-
սում:

— Անտառում այսքան ժամանակ ի՞նչ եյիր ա-
նում, — հարցրեց նա: — Յես արդեն մտածում եյի,
թե գայլերը քեզ հոչոտել են:

— Չեյնար, հիմա բոլորը կիմանաս — ասաց Ալի-
Բաբան: Ոգնիր այս պարկերը ներս տանելու և մի աղ-
մըկիր, վորպեսզի հարևանները մեզ չլսեն:

Չեյնարը լուռ ու մունջ պարկերից մեկը շալակեց
և նրանք միասին տուն մտան: Չեյնարը հետևից դուռն
ամուր փակեց, վառեց լույսը և բացեց պարկը: Վոս-
կին տեսնելով, նա վախից գունատվեց և բացական-
չեց.

— Ի՞նչ էս արել, Ալի-Բաբա, այս ո՞ւմ ես կո-
ղոպտել:

— Մի՛ անհանգստանա, Չեյնար, — ասաց Ալի-Բա-
բան. — յես վոչ վոքի չեմ կողոպտել և հիմա քեզ կը-
պատմեմ, թե այսուր ինձ հետ ինչ է պատահել:

Նա պատմեց ավազակների ու քարայրի մասին և
վերջացնելով իր սխառմությունը՝ ասաց.

— Տես, Չեյնար, թագցրու այդ վոսկին և դրա
մասին վոչ վոքի չասես: Մարդիկ կմտածեն, թե մենք
իրոք վորևէ մեկին կողոպտել ենք և մեր մասին կը-
հայտնեն սուլթանին, այն ժամանակ նա կխլի մեզնից
բոլոր վոսկիները, մեզ գնդանը կնետի: Յեկ փոս փո-
րենք և վոսկին թագցնենք այնտեղ:

Նրանք դուրս յեկան պարտեզ, լուսնյակի լույսով
փոս փորեցին, վոսկին մեջը դրին, ապա նորից փոսը
ծածկեցին հողով: Վերջացնելով այդ գործը, Ալի-Բա-
բան պառկեց քնելու, Չեյնարը նույնպես պառկեց,
բայց նա յերկար ժամանակ չուռ ու մուռ էր գալիս և
մտածում՝ «Բայց Ալի-Բաբան ինչքա՞ն վոսկի յե բե-
րել: Հենց վոր լուսացավ, բոլոր փողերը կհաշվեմ
մինչև վերջինը»:

Մյուս առավոտը, յերբ Ալի-Բաբան, ամեն ուրիշ
պես գնաց սար, Չեյնարը վաղեց փոսի մոտ, բացեց և
սկսեց հաշվել շինարները: Սակայն վոսկին այնքան
շատ էր, վոր Չեյնարը չկարողացավ հաշվել — վերջա-
նել: Նա այնքան էլ լավ չէր համարում և շարունակ
սխալվում էր: Վերջապես այդ նրան ձանձրացրեց և
նա ասաց.

— Ավելի լավ է, վերցնեմ կտոր և նրանով չափեմ
վոսկին: Միայն կուտ չունեմ: Պետք է Փաթմայից
խնդրել:

Իսկ Ղասիմը Փաթմայի հետ ապրում էր հարևան
տանը: Չեյնարն անմիջապես վաղեց նրանց մոտ: Ներս
մտավ միջանցքը և Փաթմային ասաց.

— Բարի յեղիր և կարճ ժամանակով տուր ինձ քո
կտոր: Յես հենց այսուր կվերադարձնեմ:

— Լավ, — ասաց Փաթման: Միայն թե կտոր հա-
րևանի մոտ է: Հիմա կգնամ և կբերեմ: Այստեղ մի-
ջանցքում սպասիր, քո վոտները կեղտոտ են, իսկ յես
նոր եմ մաքուր խալինք փոխել:

Այդ բոլորը Փաթման հնարեց: Թե՛ ձավարի կտան

եր իր տեղը՝ խոհանոցում ոճախի վերևը կախված և թե տասը ուր եր, ինչ նա չեր փոխել խտիրները: Իրապես նա շատ եր ուզում իմանալ, թե ինչու հանկարծ Ձեյ-նաբին կոտ հարկավորվեց, չե վոր Ֆաթմային հայտնի յեր, վոր վաղուց Ալի-Բաբայի տանը ձավար չկար: Իսկ հարցնել Ձեյնաբից նա չեր ուզում: «Թո՛ղ Ձեյնաբը չերևակայի, թե Ֆաթման իր գործերով հետաքրքրվում ե»: Յեվ նա առանց հարցնելու՝ իմանալու միջոց հնարեց: Ֆաթման կոտի հատակին մեղր քսեց, ապա բերելով Ձեյնաբին՝ ասաց.

— Ահա, վերցրու, միայն տես, չմոռանաս վերադարձնել ինձ մինչև արևը մայր մտնելը: Հարկավոր ե, վոսպ պետք ե չափեմ:

— Ծնորհակալություն, Ֆաթմա, — ասաց Ձեյնաբը և վազեց տուն: Նա փոսից դուրս հանեց բոլոր վոսկիրները և սկսեց շտապով չափել, չարունակ յեր-կյուղով չորս կողմը նայելով:

Վոսկիրն տասը և կես կոտ դուրս յեկավ: Ձեյնաբը վերադարձրեց կոտը Ֆաթմային և հեռացավ խոնարհ վողջունելով: Ֆաթման իսկույն վերցրեց կոտը ու նա-յեց մեջը: Յեվ հանկարծ տեսավ, վոր կոտի հատակին ինչ վոր փոքրիկ փայլուն, կլորիկ բան ե կպած: Ֆաթման ձեռքը կոտի մեջ տարավ և հանեց այդ բանը: Դա մի նոր վոսկե դինար եր:

Ֆաթման իր աչքերին չեր հավատում: Նա մատների մեջ շուռ ու մուռ ամեց դրամը, նույնիսկ փորձեց ատամներով՝ — արդյո՞ք կեղծ չե: Բայց դինարն իսկապես եր, մաքուր վոսկուց:

— Ահա թե այդ ինչ ձավար ե յեղել, — բացականչեց Ֆաթման: Տեսեք, նրանք այնքան հարուստ են, վոր Ձեյնաբը նույնիսկ վոսկիրն կոտով ե չափում: Հավանորեն նրանք վորևէ մեկին կողոպտել են, իսկ իրենք չքավոր են ձևանում: Մի շուտ Ղասիմը խանութից վերադառնար: Յես անպայման բոլորը նրան կը պատմեմ: Թող գնա Ալի-Բաբայի մոտ և նրան մի լավ

սպառնալիք տա: Հավանորեն Ալի-Բաբան նրան բաժին կտա:

Ֆաթման ամբողջ ուրը նստեց դարպասի մոտ, ըստ պատելով Ղասիմին: Յերը սկսեց մթնել, Ղասիմը խանութից վերադարձավ և Ֆաթման նույնիսկ թույլ չավեց չալման արձակելու՝ ղդավեց.

— Լսիր, Ղասիմ, նորություններ ունեմ: Քո յեղբայր Ալի-Բաբան իրեն աղքատ ե ձևացնում, բայց դուրս ե դալիս, վոր նա մեզնից հարուստ ե:

— Ինչե՞ր ես հնարում — բարկացավ Ղասիմը: Մեր փողոցում ինձնից հարուստը չկա, նույնիսկ մեր ամբողջ թաղում: Իզուր չեն ինձ շուկայի ավազ ընտրել:

— Դու ինձ չե՞ս հավատում, — վիրավորվեց Ֆաթման: Այդ դեպքում ասա, դու ի՞նչպես ես փողը հաշվում, յերը յերեկոյան ստուգում ես վաստակածդ:

— Սովորականի պես, — պատասխանեց Ղասիմը: Դինարը և դիրեխեմները կույտ-կույտ եմ անում և հաշվում: Իսկ յերը հարյուրը համարում եմ՝ մատու ձալում եմ, վորպեսզի չսխալվեմ: Բայց ինչո՞ւ յես դու այդպիսի հիմարություններ հարցնում:

— Վո՛չ, հիմարություն չե, — բացականչեց Ֆաթման: — Այ, դու դինարները տասնյակներով և հարյուրներով ես հաշվում, իսկ Ձեյնաբը՝ քո յեղբոր կինը՝ կոտով: Ահա տես թե նա ինչ ե թողել կոտի մեջ:

Յեվ Ֆաթման նրան ցույց ամեց կոտի մեջ գտած դինարը:

Ղասիմը դրամը դիտեց բոլոր կողմերից և ասաց.

— Յես Ղասիմը չլինեմ, յեթե չիմանամ, թե Ալի-Բաբային վորտեղից են այդ դրամները: Խորամանկությամբ, թե ուժով՝ բայց այդ բոլորը յես նրանից կիլեմ:

Յեվ նա իսկույն գնաց յեղբոր մոտ: Ալի-Բաբան հենց նոր եր վերադարձել սարից և տան առջև քարե նստարանին հանգստանում եր: Նա Ղասիմին տեսնելով շատ ուրախացավ և ասաց.

— Բարով յեկար, Ղասիմ: Դու ուշ-ուշ ես լինում
ինձ մոտ: Այսօր այդ ինչն է քեզ բերել ինձ մոտ, այն
էլ այսպես տարածում:

— Բարի յերեկո, իմ յեղբայր— հանդիսավորու-
թյամբ ասաց Ղասիմը:— Ինձ հասցրված մի մեծ վիրա-
վորանքն է ինձ բերել քեզ մոտ:

— Վիրավորա՞նք— զարմացավ Ալի-Բարան:— Ին-
չո՞վ կարող եր չքավոր փայտահատը վիրավորել շու-
կայի ավագին:

— Դու այժմ ինձնից հարուստ ես,— ասաց Ղասի-
մը,— դու վոսկին կոտով ես չափում: Ահա թե կինս ինչ
է գտել այն կտտի մեջ, վոր տվել է քո կնոջը՝ Ջեյնա-
բին: Մի փորձիր խաբելու ինձ, յես բոլորը գիտեմ:
Ինչո՞ւ յես դու ինձնից թագցրել քո հարստանալը: Յե-
քեի վորեւէ մեկին կողոպտել ես:

Ալի-Բարան տեսավ, վոր Ղասիմը գիտե իբ
դադանիքը և վորոչեց ամեն ինչ խոստովանել:

— Ո՛ր, իմ յեղբայր— ասաց նա. յես բոլորովին
ցանկություն չեմ ունեցել քեզ խաբելու: Յես քեզ այդ
մասին չեմ պատմել այն պատճառով, վոր վախեցել եմ
գողերից և ավագակներից, վորոնք կարող են քեզ
սպանել:

Յեվ նա պատմեց քարայրի ու ավաղակների մասին
և ապա ձեռքը մեկնելով յեղբորը՝ ասաց.

— Ո՛ր, իմ յեղբայր, մենք մի հոր և մի մոր զավակ
ենք: Յեկ բաժանենք կիսովի այն բոլորը, ինչ յես կը-
րերեմ քարայրից: Յես գիտեմ ինչպես մտնել այնտեղ
և ինչպես պահվել ավաղակներից: Վերցրու դրամի և
թանկագին իրերի կեսը— դրանք քեզ կբավականանան
մինչև մահը:

— Կեսը չեմ ուզում, յես բոլոր դրամն եմ ու-
զում,— պոռաց Ղասիմը, դեն հրելով Ալի-Բարայի ձեռ-
քը:— Շուտ ասա, թե ինչպես մտնել քարայր, իսկ յեթե
չասես, այն ժամանակ կհայտնեմ սուլթանին, նա
կհրամայի քեզ դիտատել:

— Ի՞նչ ես սուլթանով սպառնում,— ասաց Ալի-

Բարան.— Եթե ուզում ես, գնա քարայր, բայց միև-
նույն ե, դու չես կարող բերել բոլոր դրամները և
գանձերը: Նույնիսկ յեթե գիշեր—ցերեկ, ամբողջ մի
տարի, անդադար քարայրից վոսկի և արծաթ կրես,
եղի դուրս չես կարող հանել կեսն այն բոլորի, ինչ կա
այնտեղ:

Նա պատմեց Ղասիմին, թե ինչպես պիտի գտնի
քարայրը և կարգադրեց լավ հիշել՝ «Սիմսիմ, դուռը
բաց» խոսքերը:

— Չեմ մոռանալ,— ասաց Ղասիմը:— Սիմսիմ...
Սիմսիմ... Այդ կարծեմ կանեմի նման բույս է, կհի-
շեմ:

Մյուս առավոտը, Ղասիմը տասը ջորի փախանց
և ամեն ջորու վրա դրավ յերկու հատ մեծ սնդուկ ու
ճանապարհ ընկավ դեպի անտառ: Նա ջորիներին ար-
ձակեց անտառի յեղերքին, վոր արածեն, ինքը գտավ
քարայրի դուռը և նրա առաջ կանգնելով, ամբողջ ու-
ժով բղավեց.

— Ե՛յ, Սիմսիմ, դուռը բաց:

Դուռը բացվեց, Ղասիմը ներս մտավ և դուռը
նորից նրա հետևից փակվեց:

Ղասիմը տեսավ գանձերով լիքը քարայրը և ուրա-
խությունից բոլորովին իրեն կորցրեց: Նա կանգնած
տեղը պարեց և ապա առաջ նետվեց, սկսեց վերցնել
այն ամենը, ինչ ձեռքն եր ընկնում՝ թանկագին գործ-
վածքներ, վոսկու կտորներ, կժեր ու ավաններ: Ապա
դեն եր նետում դրանք և պատերից սրեր ու վահաններ
սլուծում, բոլորով վոսկի յեր վերցնում և ածում ծո-
ցերը: Այսպես ամբողջ մի ժամ նա քարայրի մեջ դեռ
ուրեք ընկավ, բայց վոչ մի կերպ չկարողացավ հավա-
քել այն ամենը, ինչ կար այնտեղ: Վերջապես նա մտա-
ծեց, «Ժամանակ չատ ունեմ, պարկերը մեկը մյուսի
հետևից այստեղից դուրս կհանեմ, մինչև վոր բոլորը
ջորիներին կբարձեմ, իսկ հետո նորից կգամ: Յես կգամ
այստեղ ամեն ուր, մինչև կտանեմ վերջի դրամը»:

Նա վերցրեց դրամով լի պարկը և քաշ տվեց դեպի

դուռը: Դուռը փակ էր: Ղասիմը ցանկացավ արտա-
սանել կախարդական խոսքերը, վորով դուռը բաց-
վում էր, բայց հանկարծ պարզվեց, վոր մոռացել էր
այդ բառերը: Նա միայն հիշում էր՝ պետք է ինչ վոր
բույսի անուն տալ: Յեւ նա կանչեց.

— Սիսե'ն, դուռը բա'ց:

Սակայն դուռը չբացվեց: Ղասիմը մի քիչ վախե-
ցավ: Նա մտածեց և նորից կանչեց.

— Յորե'ն, դուռը բա'ց:

Դուռը նույնիսկ չչարժվեց: Ղասիմը յերկյուղից
արդեն վոչինչ չկարողացավ հիշել և ոկսեց թվել իր
զիտցած բոլոր բույսերի անունները:

— Վարսակ, դուռը բա'ց:

— Կանեփ, դուռը բա'ց:

— Գարի, դուռը բա'ց:

Սակայն դուռը չբացվեց: Ղասիմը հափկացավ, վոր
ինքն այլևս քարայրից դուրս չի գա: Նա նստեց վոս-
կով լիքը պարկի չ'րա և լաց յեղավ: Այդ ժամանակ
ավազակները կողոպտել էյին հարուստ վաճառական-
ներ և շատ վոսկի ու թանկագին ապրանք էյին խլել:
Նրանք վճռել էյին այդ բոլորը թագցնել քարայրում:
Մոտենալով անտառին, առաջնորդը անտառի յեզրին
արածող ջորիներ նկատեց:

— Այդ ի՞նչ ջորիներ են, — ասաց առաջնորդը:

Նրանց փալաններին սնդուկներ են բարձված: Հա-
վանորեն մեկը մեր քարայրի մասին իմացել է և ու-
զում է մեզ կողոպտել:

— Սիմսիմ, դուռը բա'ց:

Դուռը բացվեց և ավազակները տեսան Ղասիմին,
վոսկով լիքը պարկին նստած՝ խոր քնի մեջ: Առաջ-
նորդը առաջ նետվեց և Ղասիմի գլուխը թրով թռցրեց:

Ավազակները Ղասիմի դին թողեցին քարայրում,
իսկ իրենք ջորիները բռնեցին, առաջ արին և այդտե-
ղից հեռացան:

Իսկ Ֆաթման ամբողջ ուրը նստել էր լուսամուտի
մոտ և չարունակ սպասում էր, թե յերբ պետք է

Առաջնորդն առաջ նետվեց և Ղասիմի գլուխը թռցրեց...

յերեւան ջորիները՝ բռնիւած վոսկով իժը սնդուկնե-
րով: Բայց ժամանակն անցնում էր, իսկ Ղասիմը
չկար: Ֆաթման սպասեց ցերեկը, սպասեց գիշերը,
իսկ առավոտը լալով վազեց Ալի-Բաբայի մօտ:

Ալի-Քալան ասաց.

— Մի անհանգստանա, Ֆաթմա, հենց հիմա կգնամ սար և կիմանամ, թե ինչ է պատահել Ղասիմին:

Նա խնդրեց նստեց ելը և գնաց անտառ՝ ուղիւ
քարայր: Յեւ Հենց ներս մտաւ քարայր՝ տեսաւ յեղ-
բայրը սպանւած, ընկած և դրամով լիքը պարկերի
վրա:

Ալի-Բաբան քարայրից դուրս հանեց Ղասիմի դին,
դրաւ պարզի մեջ և տխուր գնաց տուն՝ իր մեջ մտա-
ծելով.

«Ահա թե աչքածակությունը Ղասիմին ուր հաս-
ցրեց: Յեթե նա համաձայնվեր ինձ հետ գրամբ բաժա-
նելու և չցանկանար բոլորն իրեն վերցնել, այժմ կեն-
դանի կլիներ»:

Ալի-Բարան Ղասիմին չքեղ հանդեսով թաղեց, քայց վոչ վոքի չասաց, թե ինչպես սպանվեց Ղասիմը: Փաթման, Ղասիմին գերեզմանատուն ճանապարհով ներին ամենքին ասաց, վոր իր ամուսնուն՝ անտառում վայրենի գազաններն են հոշոտել:

Յերբ Ղասիմին թաղեցին, Ալի-Ռաշան ճաթմարին ասաց.

— Տիմոն, գիտես ի՞նչ, արի տունդ ծախիւր ինձ
ու ապրենք միասին: Այն ժամանակ յետ նոյն տուն
չինի, քեզ համար ել մենակ ապրելը դժվար կլինի:
Լա՞ւր:

— Ո՛ր, Ալի-Բարա, — ասաց Յաթման, թե իմ և
թե քո տոհմը և այն բոլորը, ինչ յես ունեմ, քեզ է
պատկանում: Միայն թույլ տվեք ապրել ձեզ հետ,
սրանից ավել ինձ մոչինչ հարկավոր չէ:

— Այ՛, այդ չափ լավ է, — ասաց Այր-Բարսան և

Նրանք՝ Ալի-Բաբան, Ձեյնաբը և Ֆաթման ապրեցին միտակցել:

Ալլ-Բարան ելի մի քանի անգամ քաղաք դնաց և բերեց շատ վոսկի, թանկագին հագուստներ, գորգեր և ամաններ։ Ամեն ոք նրա խոհանոցում ուտելիք եր պատրաստվում, վոչ միայն իրենց համար, այլև իրենց բոլոր չքավոր հարեանների համար, վորոնք ուտելու վոչինչ չունեյին։ Իսկ յերբ հարեանները նրան շնորհակալություն եյին հայտնում, նա ասում եր.

— Վաղն ել յեկեք և ձեզ հետ բերեք բոլոր չքա-
յորներին: Իսկ շնորհակալ լինելու կարիք չկա: (Յես
ձեզ հյուրասիրում եմ յեղբորս՝ Ղասեմի փողով, նը-
բան սարում գալլերը հոշոտեցին: Նա հարուստ մարդ
էր:

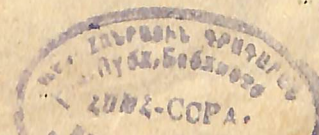
Ծուռողվ բոլոր չքավորներն ու աղքատները սո-
վորեցին գալ Ալի-Բաբայի տունը՝ ճաշի և ընթրիքի և
քաղաքի բնակիչները նրան շատ սիրեցին:

Ահա՛ թե ինչ պատահեց Ալի-Բաբային, Ջեյնա-
բին, և Ֆաթմային:

Ինչ վերաբերում ե ավագակներին, ապա միջանի-
որից հետո նրանք նորից յեկան քարայր և տեսան, վոր
խրենց թշնամու ղեկին անհայտացել ե, իսկ պարկե-
րով դրամր գետնին չաղ ե տրված :

— Մեր քարայրը նորից ե մարդ մտել,— պռուսաց
առաջնորդը:— Նորերս հենց սպանեցի մի թշնամու,
բայց դուրս ե դալիս, վոր նրանք շատ են: Յես Միաչ-
քանի Հասանը չլինեմ, յեթե չսպանեմ մեր ավարով
ապրողներին: Քաջ ավազակներ, արդյո՞ք ձեր մեջ
կգտնվի՞ մի խիզախը, վորը չի վախենա գնալ քաղաք՝
գտնելու մեզ վիրավորանք հասցնողին: Ավելի լա՞վ ե
այդ գործն իր վրա չառնել վախկոտը կամ թույլը:
Միայն խորամանկը և ճարպիկը կկարողանա կատարել
այդ:

— Ո՛ր, առաջնորդ,—ասաց ավազակներից մեկը՝
ինձնից բացի վոչ վոք չի գնա քաղաք և չի հետևի
Թշնամուն: Իզուր չեն ինձ գլուխ Թոցնոդ Ահմադ ան-

վանում: Իսկ յեթե նրան չգտնեմ, վարվիր ինձ հետ
այնպես, ինչպես կուզես:

— Լավ, Ահմադ,—ասաց առաջնորդը:—Քեզ մի որ
ժամանակ եմ տալիս: Յեթե դու գտնես մեր թշնա-
մուն, քեզ ինձ ոգնական կնշանակեմ, իսկ յեթե չգտ-
նես՝ ավելի լավ ե չվերադառնաս. դու՛կադ կկտրեմ:

— Հանդիստ յեղիր, առաջնորդ, չի անցնի մի որ
և. դու կիմանաս, թե վորտեղ գտնել թշնամուդ,—ա-
սաց Հասանը:— Յերեկոյան ինձ այստեղ, անտառում
սպասեք:

Նա հանեց ավազակի հագուստը, հագավ կա-
պույտ մետաքսե խալաթ, սաֆյանե կարմիր գուլյնի
յերկարածիտ վոտնամաններ, գլխին թասակ գրեց ու
գնաց քաղաք:

Վաղ առավոտ եր. շուկան դեռ դատարկ եր և բո-
լոր խանութները փակ: Միայն ծերունի մաշկակարն եր
նստել իր վրանի տակ և դարսելով դործիքները՝ պատ-
վերապի յեր սպասում: Գլուխ թոցնող Ահմադը մո-
տեցավ նրան և վողջունելով ասաց.

— Բարի լույս, քեռի: Ինչ շուտ ես աշխատանքի
յեկել: Յեթե յես քեզ չտեսնեյի, դեռ յերկաք պիտի
սպասեյի մինչև շուկան բացվեր:

— Իսկ ի՞նչ ե հարկավոր քեզ,— հարցրեց ծերու-
նի մաշկակարը, վորին Մուստաֆա եյին կոչում:

Յես ձեր քաղաքում ոտարական եմ,—պատասխա-
նեց Ահմադը:—Այս գիշեր յեկա այստեղ և մինչև
յուսարաց սպասեցի քաղաքի դարպասների բացվելուն:
Այս քաղաքում ապրում եր իմ հարուստ վաճառական
յեղբայրը: Յես յեկել եմ հեռու յերկրներից նրան տես-
նելու և հասնելով քաղաք՝ լսեցի, վոր նրան մահացած
գտել են անտառում: Այժմ յես չգիտեմ, ինչպես գըտ-
նեմ նրա ազգականներին, վորպեսզի նրանց հետ միա-
սին սգամ յեղբորս մահը:

— Դու ասում ես, վոր քո յեղբայրը հարուստ
վաճառակա՞ն ե յեղել,— հարցրեց մաշկակարը:—Մեր
քաղաքում նորերս մի վաճառականի թաղեցին, նրա

թաղմանը յես ել կայի: Առևտրականի կինն ասում եր,
վոր նրան հոչոտել են գայլերը, բայց մեկից լսեցի,
վոր դա ճիշտ չե, այլ իրապես այդ մարդուն գտել են
անտառում գլխատված և գաղտնագողի պարկի մեջ
տուն են բերել:

Գլուխ թոցնող Ահմադը շատ ուրախացավ: Նա
գլխի ընկավ, վոր այդ հարուստ վաճառականը հենց
այն մարդն ե, վորին քարայրում ավազակապետը
սպանեց:

— Իսկ դու կարո՞ղ ես ցույց տալ նրա տունը,—
հարցրեց Ահմադը մաշկակարին:

— Կարող եմ,— պատասխանեց մաշկակարը,—
միայն չգիտեմ վոնց թողնեմ դործս:— Հանկարծ մեկը
դա շուկա և ուզենա կոշիկներ պատվիրել ու յես այս-
տեղ չլինե՞մ:

— Առ քեզ մի դինար,— ասաց Ահմադը,— վերց-
րու այն քո վնասիդ համար, իսկ յերբ դու ցույց
կտաս յեղբորս տունը, մի դինար ել կտամ:

— Շնորհակալ եմ առատաձեռնությանդ համար,—
բացականչեց Մուստաֆան ուրախացած:—Մեկ դինար
աշխատելու համար՝ ինձ հարկավոր ե մի ամբողջ
շաբաթ կոշիկներ կարկատել: Գնա՛նք:

Յեվ մաշկակարն Ահմադին տարավ այն տունը,
վորտեղ ապրում եր Ղասիմը:

— Ահա այս ե այն տունը, վորտեղ ապրելիս ե յե-
ղել սպանված վաճառականը: Այժմ այստեղ նրա յեղ-
բայրն ե ապրում՝ ասաց Մուստաֆան:

«Հենց նա ել ինձ հարկավոր ե». մտածեց Ահմադը:
Նա մի դինար ևս տվեց Մուստաֆային և սա խոնարհ-
վելով ու շնորհակալությամբ գնաց:

Այդ քաղաքում բոլոր տները չըջապատված
եյին բարձր պարիսպներով, այնպես վոր փողոցից
միայն դուռն եր յերևում: Իսկ հիշողության մեջ պա-
հել անձանոթ տունն այնքան ել հեշտ չեր:

— Այս տունը հարկավոր ե նշան տնել, վորպեսզի

Հետո կարելի լինի ճանաչել,—ինքն իրեն ասաց Ահմա-
դը:

Նա գրպանից հանեց մի կտոր կավիճ և տան դը-
ռան վրա խաչաձև նշան արեց, ապա հետ գնաց և ու-
րախացած ինքն իրեն ասաց:

— Այժմ յես կհիշեմ այդ տունը և վաղը ընկեր-
ներիս կրեբեմ այստեղ: Անպայման յես կլինեմ առաջ-
նորդի ոգնական:

Ահմադը հենց նոր եր հեռացել, յերբ տնից դուրս
յեկավ Ալի-Բաբայի տան ծառայող կի՛ր՝ Մարջանան՝
չատ խելոք և քաջասիրտ մի աղջիկ: Նա պատրաստ-
վում եր գնալ շուկա՝ հաց և միս գնելու ճաշի համար:
Ծածկելով դարպասի դուռը՝ նա չըջվեց և հանկարծ
դարպասի վրա կալիճով նկարված խաչ թեսավ:

«Այս ո՞վ ե կեղտոտել մեր դարպասը,— մտածեց
նա:—Յերևի փողոցի յերեսաններն են արել: Բայց վո՛չ,
նշանը շատ բարձր ե նկարված: Սա մեծահասակ մարդ
ե նկարել և նա մեր դեմ չար բան ե մտածում: Նա
ուզում ե հիշել մեր տունը կողոպտելու և կամ սպա-
նելու մտադրությամբ: Նրան պետք ե մոլորեցնել»:

Մարջանան հետ գնաց տուն, վերցրեց մի կտոր
կավիճ և բոլոր հարևան տների վրա խաչով նշան ա-
րավ, ապա գնաց շուկա իր գործին:

— Իսկ ավագակը շտապով հասավ քարայր և
կանչեց:

— Լսի՛ր, առաջնորդ, լսեցեք և դուք բոլորդ: Յես
գտա մեր թշնամու տունը, և խաչով նշան արի: Վաղը
ձեզ ցույց կտամ:

— Կեցե՛ս, Գլուխ-Թոցնող Ահմադ,— ասաց ա-
ռաջնորդը: Վաղն առավոտյան բոլորդ պատրաստ յե-
ղեք: Խալաթների տակ կթագցնենք սուր զանակներ և
Ահմադի հետ կգնանք մեր թշնամու տան վրա:

— Լսում և հնազանդվում ենք քեզ, մեր առաջ-
նորդ,— ասացին ավագակները և բոլորն ել տեղներից

բարձրացան շնորհավորելու Ահմադին իր հաջողու-
թյունների համար:

Ահմադը քայլում եր հպարտ-հպարտ և խոսում:

— Ահա՛, կտեսնեք, կլինեմ առաջնորդի ոգնա-
կանը:

Ամբողջ գիշերը նա չքնեց, սպասելով լուսաբացին:
Հենց վոր քիչ լուսացավ, վեր ցատկեց և զարթեցրեց
ավագակներին, նրանք հազան բուխարացու լայն խա-
լաթներ, փաթաթեցին սպիտակ չալմաներ, հազան
կեռ քթերով կոշիկներ և գնացին քաղաք: Յեվ նրանց
տեսնողները բոլորն ել ասում եյին:

— Սրանք բուխարացիներ են, մեր քաղաքը տես-
նելու յեն յեկել:

Բոլորի առջևից առաջնորդի հետ գնում եր Ահմա-
դը: Ահմադն իր ընկերներին քաղաքում յերկար պտը-
տեցրեց և, վերջապես, գտավ հարկավոր փողոցը:

— Նայեցեք,— ասաց նա,— ահա՛ այն տունը:
Տեսնո՞ւմ եք դարպասի վրայի խաչը:

— Ահա՛ և մի այլ խաչ,— ասաց մյուս ավագակը:
Իսկ վո՞ր տանն ե ապրում մեր թշնամին:

— Ահա և այն տան վրա խաչ կա: Յեվ այս մեկի
վրա կա: Այստեղ ել կա: Սրանց բոլորի դռներին ել
խաչ կա,— հանկարծ բացականչեցին մնացած ավա-
գակները:

Առաջնորդը բարկացավ և ասաց:

— Այս ի՞նչ ե նշանակում: Ահմա՛դ, մեկն իր խո-
րամանկությամբ քեզ մոլորեցրել ե: Դու չես կատարել
քեզ տված հանձնարարությունը, դու այլևս մեզ
հետ ավագակություն անել չես կարող: Յես ինքս քո
գլուխը կկտրեմ:

Յեվ յերբ վերադարձան անտառ, դաժան ավագա-
կապետը կարեց Ահմադի գլուխը: Յեվ ապա ասաց:

— Ել ո՞վ հանձն կառնի գտնել մեր թշնամու տու-
նը: Ո՞վ այդքան քաջություն կունենա: Թող չփորձի,
այդ անեյու ծուլը, կամ թույլը:

— Ո՛րվ առաջնորդ, թույլ տուր յես փորձեմ, — ասաց ավագակներին մեկը, վորին Քաջալ-Մուհամեդ ելին կոչում: — Յես հասակով մարդ եմ և ինձ այնքան ել հեշտ չե մոլորեցնելը: Իսկ յեթե յես չկարողանամ կատարել քո հանձնարարությունը, սպանիր ինձ այնպես, ինչպես սպանեցիր Ահմադին:

— Գնա՛, Մուհամեդ, — ասաց ավագակապետը: — Քեզ կսպասեմ վաղը յերեկոյան: Բայց տես, յեթե դու չգտնես և ցույց չտաս մեր թշնամու տունը, քեզ փրկություն չկա:

Հետևյալ առավոտը Քաջալ-Մուհամեդը դնաց քաղաք: Ահմադն ավագակներին պատմել էր Մուստաֆայի մասին, ուստի Մուհամեդն ուղիղ դնաց չուկա, ծերունի Մուստաֆայի մոտ: Նա Մուստաֆայի հետ ունեցավ նույն խոսակցությունները, ինչ Ահմադը և նրան խոստացավ յերկու դինար, յեթե Մուստաֆան իրեն ցույց տա սպանված վաճառականի տունը: Յեվ Մուստաֆան խոստացած ընծայից ուրախացած տարավ նրան և ցույց տվեց Ալի-Բաբայի տունը:

«Ինձ ևս հարկավոր ե վորեւե նշան անել տանը», մտածեց Մուհամեդը: Նա վերցրեց ճանապարհին ընկած աղյուսի կտորը և նրանով դարպասի վերևի աջ անկյունում փոքրիկ խաչ նկարեց:

«Այստեղ նշանն ինձնից բացի վոչ վոք չի նկատի, — մտածեց նա: — Կվազեմ առաջնորդի հետևից և նրան կբերեմ այստեղ»:

Յեվ նա շտապով հետ գնաց իր ընկերների մոտ: Իսկ Մարջանան հենց իր ժամանակ վերադառնում էր չուկայից: Տեսնելով, վոր իրենց դարպասի մոտից մի մարդ գաղտագողի հեռացավ և ճանապարհով վազեց, նա գլխի ընկավ, վոր այստեղ վատ բան կա:

Մարջանան մոտեցավ դարպասին, ուշադրությամբ նայեց և վերևի աջ անկյունում փոքրիկ խաչ նկատեց: «Ահա՛, թե ո՛վ ե մեր դարպասին խաչ դնում, — մտածեց Մարջանան: Սպասիր՝ թե ինչպես յես քեզ կմոլորեցնեմ: Այ, այժմ փորձիր գտնել մեր տունը, — բա-

Իսկ Մարջանան հենց այդ ժամանակ վերադառնում էր չուկայից...

ցականչեց նա:— Այդ քեզ կհաջողվի այնպես, ինչպես հաջողվեց յերեկ: Իսկ Քաչալ-Մուհամեդը ամբողջ ճանապարհն առանց կանգ առնելու վազեց և վերջապես, հազիվ չունչ քաշելով, մտավ քարայր:

— Գնանք չուտով,— բացականչեց նա: Յես այն տունն այնպես եմ նշան արել, վոր այժմ մեր թշնամին մեր ձեռքից դուրս պրծնել չի կարող: Շուտ պատրաստվեք, մի՛ք դանդաղի:

Ավազակները փաթաթվեցին խալաթների մեջ և գնացին Մուհամեդի հետևից: Նրանք շատ եյին ըշտապում, ուզում էին մինչև մթնելը քաղաք հասնել և ուղիղ արևմուտին քաղաք մտան: Գտնելով ծանոթ փողոցը, Քաչալ-Մուհամեդն առաջնորդին կանգնեցրեց ամենամեծ և գեղեցիկ դարպասի մոտ և ցույց տվավ վերևի աջ անկյունի փոքրիկ կարմիր խաչը:

— Տեսնո՞ւմ եք,— ասաց նա,— ահա իմ նշանը:

— Իսկ այս ո՞ւմն է,— հարցրեց ավազակներից մեկը, վորը կանգ եր առել հարևան դարպասի մոտ:

— Այստեղ նույնպես խաչ է նկարված:

— Ի՞նչ խաչ,— ճչաց Մուհամեդը:

— Կարմիր,— պատասխանեց ավազակը:— Յեվ կան նկարված մյուս դարպասներին: Նույնպես դիմացի դարպասի վրա կա նկարված: Յերբ դու ցույց եյիր տալիս առաջնորդին քո նկարած խաչը, յես նայեցի բոլոր հարևան դարպասները:

— Մուհամեդ,— ասաց առաջնորդը,— քեզ նույնպես խաբել են: Թեև դու լավ ավազակ ես, բայց քեզ տրված հանձնարարությունը չես կատարել: Դու փրկուլթյուն չունես:

Յեվ Մուհամեդը նույնպես գլխատվեց, ինչպես գլխատվել եր Ահմադը: Յեվ հրոսակախմբում մնաց յերեսուներեք ավազակ:

«Հարկավոր է, վոր յես անձամբ զբաղվեմ այս դժվարին գործով,— մտածեց առաջնորդը:— Իմ մարդիկ լավ կովող են, գիտեն գողանալ և կողոպտել,

բայց խորամանկությունների և խաբելու համար պետքական չեն»:

Յեվ ահա, հաջորդ առավոտը, Հասան-Միաչքանին՝ ավազակների պետը, քաղաք մտավ ինքը: Նա շուկա հասավ կեսորին, դտավ մաշկակար Մուստաֆային՝ և նստելով նրա մոտ՝ ասաց.

— Ո՛հ, քեռի, ինչո՞ւ դու այդպես տխուր ես: Աչխատանքդ է քիչ, թե՞ ինչ է:

— Վաղուց ե, ի՛նչ աչխատանք չունեմ,— պատասխանեց մաշկակարը:— Գուցե յես քաղցից մեռած լինեյի, յեթե բախտն ինձ ոգնության չհասներ: Նախանցյալ որն ինձ մոտ յեկավ մի առատածեռն մարդ և պատմեց, վոր ինքը փնտրում է իր յեղբոր ազգականներին: Իսկ յես գիտեյի, թե վորտեղ է ապրում նրա յեղբայրը և ցույց տվի ճանապարհը: Ոտարականը ամբողջ յերկու դինար նվիրեց ինձ: Յերեկ ինձ մոտ յեկավ մի ուրիշ ոտարական և հարցրեց, թե արդյո՞ք յես չեմ ճանաչում նորերս մահացած իր յեղբորը: Յեվ յես նրան տարա այդ նույն տան մոտ և նորից յերկու դինար ստացա: Իսկ այսօր, յերբ արդեն որը կես է յեղել, դեռ վոչ վոք ինձ մոտ չի յեկել: Յերևում է հանդուցյալն այլևս յեղբայրներ չունի:

Լսելով Մուստաֆայի խոսքերը, ավազակապետը դառնորեն լացեց և ասաց.

— Ի՛նչ բախտավորություն, վոր յես քեզ հանդիպեցի: Յես այդ սպանվածի յերրորդ յեղբայրն եմ: Յես յեկել եմ Հեռավոր Արևմուտքից և միայն յերեկ իմացա, վոր իմ թանկագին յեղբորն սպանել են: Մենք չորս յեղբայր եյինք և մեզնից ամեն մեկն ապրում եր տարբեր յերկրներում. և ահա մենք բոլորս հավաքվել ենք ձեր քաղաքում, բայց, միայն մեր յեղբորը մեռած ենք գտնում: Տար ինձ նրա տան մոտ և յես քեզ կվարձատրեմ այնպես, ինչպես վարձատրել են մյուս յեղբայրներս:

— Լավ,— ուրախ ասաց ծերունին:— Իսկ ել ուրիշ յեղբայրներ չունի՞ր նա:

— Վո՛չ,— ծանր հառաչելով սլառասխանեց առաջնորդը:— Մենք չորս յեղբայր ենք յեղեւ, այժմ յերեքն ենք մնացել:

— Շատ ափսոս, վոր դուք այդքան քիչվոր եք,— ասաց Մուստաֆան նույնպես հոգոց հանելով:— Գընա՛նք:

Նա առաջնորդին տարավ Ղասիմի տան մոտ, ստացավ իր վարձը և վերադարձավ: Իսկ առաջնորդը հաշվեց և հիշողության մեջ լավ պահեց, թե փողոցի անկյունից մինչև այդ տունը, քանի՞ դարպաս կա, այնպես վոր, նրան պետք չէր դարպասի վրա նշան դնել: Ապա նա վերադարձավ իր ընկերների մոտ և ասաց.

— Ո՛վ ավազակներ, յես մի խորամանկություն եմ արել: Յեթե այդ ինձ հաջողվի, մենք կսպանենք մեր թշնամուն և հետ կվերցնենք այն բոլոր հարստությունը, վոր նա տարել է քարայրից: Լսեցեք ինձ և կատարեցեք այն բոլորը, ինչ յես կհրամայեմ ձեզ:

Յեվ նա ավազակներից մեկին կարգադրեց գնալ քաղաք և գնել քսան ուժեղ ջորի և քառասուն կարաս յուղի համար:

Յեվ յերբ ավազակը ջորիները բերեց բեռնված կարասներով, առաջնորդը հրամայեց ավազակներին մտնել կարասները և թագնովել նրանցում: Նա կարասների յերեսները ծածկեց արծաթենու տերևներով և խոտով կապելով, վերևից ել ծակ բացեց, վորպեսզի մարդիկ ողի պակասությունից չխեղդվեն: Իսկ մնացած յերկու կարասներն ել լցրեց ձիթապտուղի յուղով և մյուս կարասներն ել չաղախեց նույն յուղով, վորպեսզի մարդիկ կարծեն, թե բոլոր կարասները յուղով են լիքը:

Առաջնորդն ինքը հագավ հարուստ վաճառականի հագուստ և ջորիները քչեց քաղաք:

Վրա հասավ յերեկոն: Արդեն մթնել էր: Ավազակապետն ուղիղ գնաց Ղասիմի տունը և տեսավ՝ դարպասի մոտ նստած մի ուրախ և սիրալիր մարդու: Այդ

Ալի-Բաբան էր: Առաջնորդը մոտեցավ նրան, խոնարհ բարեկեց՝ ձեռքը դեմնին քսելով:

— Բարի յերեկո, պատվավոր առևտրական,— ասաց նա:— Յես ոտարական եմ, հեռու յերկրից յեկած: Բերել եմ թանկագին յուղ, հուսալով, վոր ձեր քաղաքում կվաճառեմ: Բայց յերկար ճանապարհից իմ ջորիները հոգնել և դանդաղ եյին ընթանում: Յերբ յես քաղաք մտա, արդեն յերեկո յերևոյոր խանութները փակ եյին: Յես պտտեցի ամբողջ քաղաքը, վորոնելով մի տեղ, ուր կարելի կլինի գիշերել, բայց վոչ վոք չուղեց իր մոտ ընդունել ոտարականին: Յեվ ահա, յես անցնում եյի ձեր մօտից ու նկատեցի, վոր դուք սիրալիր և ուրախ մարդ եք: Թույլ կտա՞ք ինձ մի գիշեր ձեզ մոտ անցկացնեմ: Յես իմ կարասները կդարսեմ բակում, իսկ առավոտը կտանեմ շուկա և կվաճառեմ: Յեվ ապա յես հետ կգնամ իմ հայրենիքը և բոլորին կպատմեմ ձեր բարության մասին:

— Ներս մտիւր, ոտարական,— ասաց Ալի-Բաբան:— Ինձ մոտ տեղ չատ կա: Ջորիների համետները վերցրու և նրանց կեր տուր, իսկ հետո մենք կընթրենք: Ե՛յ, Մարջանա, կապիր չնեքին, վորպեսզի չկծեն մեր հյուրին:

— Շնորհակալ եմ քեզից, ո՛վ պատվավոր առևտրական,— ասաց առաջնորդը:— Թո՛ղ քո ցանկությունները կատարվեն այնպես, ինչպես դու կատարեցիր իմ խնդիրը:

Նա իր ջորիներին տարավ բակ, տան պատի մոտ բեռնաթափ արավ՝ զգուշությամբ իջեցնելով կարասները, վորպեսզի ավազակները չվնասվեն: Յեվ ապա հակվեց կարասների վրա և փափսաց.

— Նստեցե՛ք հանդարտ և չչարժվեք. գիշերը յես կգամ ձեզ մօտ և ինքս ձեզ տուն կառաջնորդեմ:

Յեվ ավազակները կարասների միջից չչուկով պատասխանեցին.

— Լսում և հնազանդվում ենք, մեր առաջնորդին: Առաջնորդը ներս մտավ տուն և բարձրացավ այն

սենյակը, ուր արդեն պատրաստել էին ընթերիքի սե-
ղանը: Ալի-Բարան նստած եր գորգով պատած ցածրիկ
պթոռի վրա և սպասում եր նրան:

Տեսնելով հյուրին, նա կանչեց.

— Ե՛յ, Մարջանա, հրամայիր՝ ճուտ տապակեն, և
պատրաստեն մեղրով գաթաներ: Յես ցանկանում եմ,
վոր մեր հյուրը մեր հյուրասիրությունից դո՛ւ մնա:

— Լսում և հնազանդվում եմ, — ասաց Մարջա-
նան: — Այդ բոլորը յես ինքս իմ ձեռքով կպատրաստեմ:

Նա վազեց խոհանոց, շտապով խմոր հունցեց և
հենց ուզում եր տապակել, յերբ հանկարծ նկատեց,
վոր յեղած յուղը բոլորը սպառվել և և տապակելու
համար վոչինչ չկա:

— Ա՛յ քեզ պատուհաս, — բացականչեց Մարջա-
նան: — Ապա ի՞նչ անել: Արդեն գիշեր ե, վոչ մի տեղ
յուղ գտնել չես կարող: Չես ճարի և հարևանների
մոտ, վաղուց բոլորը քնած են: Ա՛յ քեզ պատուհաս:

Հանկարծ նա խփեց ճակատին և ասաց.

— Հիմար եմ, ախ եմ քաշում, թե յուղ չկա այն
ինչ այտեղ, պատուհանի տակ յուղով լիքը քառա-
սուն կարաս ե դրված:

Յես մի քիչ կվերցնեմ մեր հյուրից, իսկ վաղը
հենց լուսանա՝ շուկայում յուղ կգնեմ և կածեմ կարա-
սը:

Նա վառեց ճրագը և դուրս յեկավ բաշ: Գիշերը
մութ եր, ամպամած: Ամեն ինչ խաղաղ եր, միայն
ջրհորի մոտ ջորիներն էին փնջացնում և զրնգնդաց-
նում յերատանակները: Մարջանան գլխի վերևը ճրագը
բարձր պահած, մոտեցավ կարասներին: Յեվ այնպես
պատահեց, վոր մոտիկ գտնվող կարասը հենց յուղով
եղ լիքը: Մարջանան բաց արավ կարասը և սկսեց յուղ
ածել իր կճուճը:

Ավազակներն արդեն շատ էին հոգնել կուչ յեկած
նստելուց: Նրանց վոսկորներն այնքան շատ էին ցա-
վել, վոր այլևս համբերություն չեր մնացել: Լսելով
Մարջանայի վառնաձայնը, նրանք կարծեցին, թե այդ

առաջնորդն է իրենց հետևից յեկել և նրանցից մեկն
ասաց.

— Վերջապես դու յեկար, առաջնորդ: Շուտ ու-
րա, թույլ տուր մեզ դուրս գալ այս անիծված կարաս-
ներից և հրամայիր անել մեր թշնամու դատաստանը:

Մարջանան կարասի միջից ձեն լսելով, վախից քիչ
մնաց ընկնի և ձեռքից ճրագը գցեց: Բայց նա խելոք և
քաջասիրտ աղջիկ եր և անմիջապես ըմբռնեց, վոր
յուղավաճառը չարագործ ե և ավազակ, իսկ կարաս-
ների մեջ նստած են նրա մարդիկ և վոր Ալի-Բարային
սոսկալի մահ ե սպառնում:

Նա մոտեցավ այն կարասին, վորի միջից խոսեց
ավազակը և կոշտ ձայնով ասաց.

— Շուտով կգա Ժամանակը: Լռի՛ր, թե չե ձենդ
կլսեն շները: Նրանց գիշերն արձակել են:

Ապա նա մոտեցավ մյուս կարասին:

— Այստեղ ո՞վ ե:

— Յես եմ՝ Հասանը, — կարասից պատասխանեց
ձայնը:

— Հասան, պատրաստ յեղիր, շուտով քեզ կազա-
տեմ:

Այսպես մեկ առ մեկ մոտեցավ բոլոր կարասնե-
րին, իմացավ, վոր յերեսունութ կարասի մեջ յերե-
սունութ ավազակ կա և միայն յերկու կարասի մեջ
յուղ ե ածված: Մարջանան հափշտակեց յուղի կճու-
ճը, վազեց խոհանոց և յուղը կրակի վրա այնքան
տաքացրեց, վոր սկսեց յեռալ:

Այն Ժամանակ նա յեռացող յուղը լցրեց այն կա-
րասներից մեկի մեջ վորտեղ ավազակ եր նստած: Նրա
մեջ յեղած ավազակը նույնիսկ ձայն չկարողացավ հա-
նել և անմիջապես յուղից այրվելով մեռավ: Այդ մեկի
հետ հաշիվը վերջացնելով՝ Մարջանան անցավ մյուս-
սին: Նա յուղը յեռացնում եր և լցնում ավազակների
վրա, մինչև վոր բոլորին սպանեց: Ապա վերցրեց
սկավառակը և բավական շատ կարմիր-կարմիր կար-
կանդակներ բովեց: Այդ բոլորը գեղեցիկ դասավորեց,

յուզ ածեց վրան և տարավ վերև, այն սենյակը, վոր-
տեղ նստած էյին Ալի-Բաբան ու նրա հյուրը: Ալի-Բա-
բան չէր դադարում ավագակապետին հյուրասիրել և
չուտով նա այնքան կերավ, վոր հազիվ էր կարողա-
նում շարժվել: Նա պառկած էր բարձերի վրա, ձեռքե-
րը փորին դրած և ծանր շունչ էր քաշում: Ալի-Բաբան
տեսնելով, վոր հյուրը կուշտ է, նրան ուրախացնել
ցանկացավ: Նա բարձրաձայն կանչեց Մարջանային.

— Ե՛յ, Մարջանա, մեր հյուրի համար պարի-
քո ամենալավ պարը:

— Տեր, լսում և հնազանդվում եմ, — պատասխա-
նեց Մարջանան՝ խոնարհվելով: — Միայն թույլ տուր
դնալ վերցնելու քողս, յես պետք ե պարեմ քողով:

— Գնա և վերադարձիր, — ասաց Ալի-Բաբան:

Մարջանան վազեց իր սենյակը, փաթաթվեց ծաղ-
կանկար քողի մեջ և նրա տակ թաքցնելով սուր դա-
շույն, վերադարձավ և սկսեց պարել:

Ալի-Բաբան և ավագակապետը նայում էյին նրան
և բավականությունից գլուխները շարժում:

Յեվ ահա, Մարջանան պարի կեսին, ամբողջու-
թյամբ փաթաթվեց քողի մեջ և ավելի ու ավելի մո-
տեցավ ավագակապետին: Յեվ հանկարծ նա, կատվի
հարակուսթյամբ թռավ նրա վրա և դաշույնն ողի մեջ
չողացնելով այն խրեց ավագակապետի սիրտը: Ավա-
գակը բարձր ճչաց և մեռավ: Ալի-Բաբան վախից քար
կտրեց, նա մտածեց թե Մարջանան խելադարվել է:

— Ո՛ր, դժբախտություն, — բղավեց նա, — ի՞նչ
արիւր դու, խելազար: Տանս մեջ ոտարական սպանե-
ցիր: Ամոթ և խայտառակություն իմ գլխին:

Մարջանան չոգեց և ասաց.

— Լսիր ինձ, տեր, ապա ինձ հետ վարվիր այն-
պես, ինչպես կուզես: Յեթե յես մեղավոր եմ. սպանեք
ինձ այնպես, ինչպես յես նրան սպանեցիր:

Յեվ նա Ալի-Բաբային պատմեց, թե ինչպես ե ինքն
իմացել ավագակապետի մասին և թե ինչպես ե նրանց
բոլորին սպանել: Ալի-Բաբան իսկույն հասկացավ,

վոր դրանք այն ավագակապետն են, վորոնք սպանել են
Ղառիմին: Նա տեղից բարձրացրեց Մարջանային և
բարձր կանչեց.

— Չարթնիր, Ձեյնար և զարթեցրու Պաթմային:
Մեզ սարսափելի մահ է սպառնացել, բայց այս հան-
դուզն և խելոք աղջիկը բոլորիս փրկեց: Ձեյնարը և
Պաթման իսկույն վազեցին նրա մոտ և ամուր գրկեցին
Մարջանային, իսկ Ալի-Բաբան ասաց.

— Մարջանա, դու այլևս մեր տան ծառայողը
չես: Այսօրվանից դու մեզ հետ կապրես, վորպես մեր
հորազատ քույրը:

Յեվ այդ ուրից նրանք մինչև իրենց մահը՝ ապրե-
ցին միասին հանգիստ և բախտավոր:

15
Էկզիլական խմբադեր՝ Հ. Հարությունյան
Տեխ. խմբադեր՝ Ան. Գասպարյան
Սրբադերձ՝ Բ. Մանուկյան

Գլավլիտի լիազոր Ղ— 4666. Հրատ. 4391

Պատվեր 33. Տիրաժ 5000

Թուղթ 62×94. Տպագր. 2 մամ.

Սկզբ. 24,480 նշան. Հեղինակ. 1 մամ.

Հանձնված և արտատրույթյան 23 հոկտեմբերի 1937 թ.

Ստորագրված և տպագրույթյան համար 23 ապրիլի 1938 թ.

Պետհրատի 1 տպարան, Յերևան. Լենինի 65

13420